

უფლის ხელდასხმულ ლამაზ ძველანაში

„ხე ჯერ ყვავილებს იკეთებს, შემდეგ – ნაყოფს. მაშ, მე, ესოდენ უღირსი, შინაგანი ღოცვის, აღსარებისა და ზიარების გარეშე, ვით შევძლებ ღვთისთვის სათნო ნაყოფის – მინდვრის ყვავილივით მშვენიერი და ბადაგივით საამო ღექსის შექმნას?“ (მღვდლიაშვილი, 2014: 5), – წერს თინათინ მღვდლიაშვილი. ეს კითხვა პოეტის შემოქმედების თანამდევია, რომელიც პოეტის ღირიკის თავისებურებებს, სპეციფიკურ ნიშანთვისებებს განსაზღვრავს; თინათინ მღვდლიაშვილი, როგორც ყველა ჭეშმარიტი შემოქმედი, ფიქრობს, განიცდის, ეძიებს; მას თავისი ნააზრვეი, ნაფიქრი, განცდისა და ძიების შედეგი მკითხველის წინაშე გამოაქვს. საკითხავი ისაა, როგორ ახერხებს ან როგორ აღწევს მიზანს, როგორ მიაქვს თავისი სათქმელი მკითხველამდე თუ მსმენელამდე.

ამთავითვე უნდა განვაცხადო, რომ პოეტური ტექსტის ინტერპრეტაცია უმადური საქმეა, რადგან მკითხველი, რაოდენ კომპეტენტური და თავადაც პოეტური ბუნების მქონე იყოს, თუნდაც პოეზიის ურთულეს ლაბირინთებში ღრმად ჩახედული და ღექსის მკვლევარი იყოს, ძნელად თუ ჩაწვდება პოეტის იმ ჩანაფიქრს, რომელიც ამა თუ იმ მხატვრული ნაწარმოების შექმნისას დაეუფლა და შეაქმნევინა მას ესა თუ ის მხატვრული ტექსტი. დაეიმოწმებ მარინა ცვეტაევას გამონათქვამის პერიფრაზს შემოქმედებითი და ინტელექტუალური წვის შედეგის აღქმის შესახებ, იმის შესახებ, როგორ შეიძლება მიიღოს და აღიქვას მკითხველმა მხატვრული ნაწარმოები; მისი საფსებით სამართლიანი აზრით, როგორც არ უნდა შეეცადოს მკითხველი პოეტის განწყობის, ნააზრვეის სრულყოფილ წვდომას, ამას ის ვერ შეძლებს, მეტიც, თვით პოეტიც იმ განწყობას ვერასოდეს დაუბრუნდება, რომლითაც შექმნა თავისი პოეტური სულის გამოვლინების, პოეტური სამყაროს ამსახველი თხზულება. ამის მიზეზი კი ისაა, რომ განწყობა, განცდა, გრძნობა, ფიქრი, განსჯა, აზრი ერთჯერადია, არ მეორდება.

ჩემი ყურადღება მიიპყრო თინათინ მღვდლიაშვილის მიერ გამოთქმულმა შეხედულებამ, რომ ავტორის ლამაზი პოეტური მემკვიდრეობა, პოეტური სამყარო დუმილის სიბრძნესაა მოკლებული, რაც თვით პოეტს ძველი ლიტერატურული ტრადი-

ციების, ჰაგიოგრაფიისა და ჰიმნოგრაფიის სულიერ-ინტელექტუალური სამყაროს ტრადიციათა გამგრძელებლად აღგვაქმევენებს; მისი ეს შეხედულება ძველ ქართულ ლიტერატურულ თხზულებებში გამოხატული ფილოსოფიურ-რელიგიური და პოეტური მრწამსის ერთგვარი პერიფრაზია და იგი გიორგი მერჩულის სიტყვებს შეგვახსენებს: „ბრძანდმეტყველებაჲ ვეცხლი არს, დუმილი – ოქროჲ რჩეულ“. რა კარგია, თინათინ მღვდლიაშვილმა ოქროს ვერცხლი რომ ამჯობინა. რამდენს დაკარგავდა ქართული პოეზია, რომ არ შექმნილიყო „ხმალი ავლესოთ, ქართველები, ხმალი ავლესოთ“, „დავით აღმაშენებელს“, „მარტოხელა, მარტოსულო ქალბატონო“ და მრავალი სხვა. ამავე დროს, თინათინ მღვდლიაშვილის ზემოხსენებული მოსაზრება საგანგებოდ დავიმოწმე, რათა წინარე და მიმდინარე ლიტერატურულ პროცესებს შორის მჭიდრო კავშირი უკეთ წარმოემჩინა. თინათინ მღვდლიაშვილის პოეტური სამყარო, მისი პოეტური ხატები ხშირად მითოლოგიის, ბიბლიურ-ეგანგელური და ლიტერატურული სემანტიკური ჰიპოდიგმებითაა ნასაზრდოები, რის გამოც მათი სრულფასოვანი აღქმა მკითხველისაგან ღრმა სულიერ და ინტელექტუალურ მზაობას მოითხოვს.

თინათინ მღვდლიაშვილის ლექსები სისადავის, სინატიფის, მხატვრული სიმართლის აქტუალობით გამოირჩევა და მკითხველის ყურადღებას იპყრობს. პოეტის ლექსის იდეა, ძირითადი სათქმელი ხშირად მუსიკად გარდაისახება, რამაც საფუძველი შექმნა მისი ლექსების სიმღერებად გარდაქმნისათვის. ეს ის ბედნიერი შემთხვევაა, როდესაც ლექსის, სიტყვის მუსიკალობა და მელოდიურობა მუსიკალურ ბგერად და მელოდიად ისე გარდაისახება, რომ მსმენელზე ღრმა შთაბეჭდილებას ახდენს. ამიტომ ამ ლექსების ესთეტიკურ ფენომენს არა მხოლოდ სიტყვათა სემანტიკური მოწესრიგებულობა, აზრის სიმწყობრე, არამედ მელოდიურობაც განსაზღვრავს. თინათინ მღვდლიაშვილი ამ მხრივაც ძველ ქართულ პოეტურ მემკვიდრეობაში, კერძოდ ჰიმნოგრაფიაში არსებულ ტრადიციათა გამგრძელებელია, რადგან საგალობლები საეკლესიო გალობისათვის იქმნებოდა. ცხადია, თინათინის ლექსები სიმღერებად მათივე მელოდიურობით, ევფონიურობით, შინაარსის სიღრმითა და გამოსახვის ფორმათა სისადავით იქცა, რაც ყველა პოეტის ხვედრი არაა. ამგვარი რამ მხოლოდ რჩეულ შემოქმედთა ხვედრია, პარალელების დასახელებისაგან კი თავს შევიკავებ.

ვისაც მოუსმენია თინათინ მღვდლიაშვილის ლექსების მუსიკალური ვერსიები, – კერძოდ, „ხმალი ავლესოთ, ქართველებო, ხმალი ავლესოთ“, „აღმაშენებელი თბილისს მობრძანდება“, „მარტოხელა, მარტოსულო ქალბატონო“ და სხვანი, – არასოდეს დაავიწყდება და ყოველი მოსმენისას ხელახლა მოსმენის პირველადი განცდა აღეძვრის.

თინათინ მღვდლიაშვილის ლექსების ორნამენტულ-დეკორატიულ სტილისტიკას თუ ღრმად ჩაუკვირდებით, დავინახავთ, რომ მის პოეზიაში არცთუ იშვიათად გვხვდება ანტინომიები და ბინარული ოპოზიციები, რომელთა გარეშე ჭეშმარიტი პოეტური სამყარო ვერ შეიქმნება. მაგრამ ეს არა მხოლოდ იმას მიუთითებს, რომ პოეტი თეორიულად კარგად იცნობს ამ გამომსახველობით საშუალებებსა და მხატვრულ ხერხებს, არამედ ლექსში გამოყენებული ყოველი მხატვრული სამკაული ჰარმონიულადაა შერწყმული პოეტისავე შინაგან სამყაროსთან, ჰარმონიულია პოეტის გამომსახველობითი, თემატური თუ სტილური მახასიათებლები. პოეტის მხატვრული აზროვნება თეორიული ცოდნის შედეგი კი არაა, არამედ იგი თვით პოეტის შემოქმედებითი ენერჯისგან მომდინარეობს და ხელოვნების სხვადასხვა სფეროსთვის დამახასიათებელი სტილით, სულიერი გამოხატვის უნარით ივსება.

თინათინ მღვდლიაშვილის პოეტური სამყარო წარსულის კულტურის პარადიგმებითა და ათასწლოვანი სულიერი ენერჯითაა აღსავსე; მისი ლექსების უმეტესობა ქართული კულტურის, წარსულის ისტორიული მეხსიერების სულიერი წვდომის გამოხატულებაა. თითოეული ლექსი სიტყვის, მუსიკის, ფერწერის, ქანდაკების ჰარმონიაა, რასაც სიტყვის ყოვლისმომცველობა, მუსიკის სიდიადე და, საზოგადოდ, შემოქმედებითი ძალის ერთიანობა წარმართავს.

თინათინ მღვდლიაშვილის ლექსებში პოეტურ სახეთა სისტემა იმ სტრუქტურულ-სემანტიკური პარადიგმებისაგან შედგება, რომლებიც ლიტერატურული ტრადიციებისაგან მომდინარეობს. ასეთი ტრადიციულობით ძერწავს პოეტი ისტორიულ პირთა მხატვრულ სახე-ხატებს, რომელთაგან გამოვარჩევდი დავით აღმაშენებლის, თამარ მეფის, შალვა ახალციხელი-სადმი მიძღვნილ ლექსებს. მათში საქართველოს გმირულ ისტორიულ წარსულთან ერთად ჩვენი ქვეყნის აწმყო მდგომარეობით მოგვრილი უდიდესი სევდა და ღრმა გულისტკივილი შეიგრძნობა, რაც იმას შეგვახსენებს, რომ ღირსეულ

წინაპართ ღირსეული შთამომავლები უნდა ჰყავდეთ, რათა ერმა და სახელმწიფომ ღირსეული ადგილი დაიმკვიდროს თანამედროვე ანტაგონისტურ სამყაროში.

თინათინ მღვდლიაშვილის ლექსები მკითხველს ნათლად შეაგრძნობინებს, თუ როგორი მძიმეა ქართველი კაცის ხვედრი, რადგან მას ოდითგანვე წილად ხვდა შეუნელებელი, მარადიული ბრძოლა არსებობისა და საკუთარი ადგილის დამკვიდრებისათვის მსოფლიოს კულტურულ სამყაროში, რასაც ძმათა ომები მუდმივად სდევს. დროდადრო მეორდება ბაზალეთი, 25 თებერვალი და 6 იანვარი, რომელთაგან განსაკუთრებით გამოყოფილია უკანასკნელი ორი, ორი ნიშანსვეტი მეოცე საუკუნისა, ძმათა კვლის, შუღლის, მტრობის, დაუნდობლობის გამოვლინების დღეები, როდესაც „წითელი დროშებით სისხლიან მიწაზე, წითელი ცხენების მოგელავს ლაშქარი, რეკავენ, რეკავენ გელათის ზარები, ითვლიან ზარები სისხლიან ნაბიჯებს“... ყოველივე ამის შედეგი მეტაფორულადაა წარმოსახული ერთსტროფიან უსათაურო ლექსში:

„წუხელ, თბილისში, ძმათა შორის შეტაკებისას,
დაიჭრა ნაძვი...“

და სასიკვდილო განაჩენით განცვიფრებული,
ღურჯი სხეულით ჩაიკეცა მშობელ მიწაზე...“

თინათინ მღვდლიაშვილმა ლექსების მთელი ციკლი მიუძღვნა საქართველოს პირველი პრეზიდენტისა და მისი ქრისტესმიერი ძმის, მერაბ კოსტავას ხსოვნას. მათი ტრაგიკული ხვედრი საქართველოს ბედის თანაზიარადაა წარმოდგენილი; პოეტის მძაფრი განცდებით აღსავსე სტრიქონებში მეოცე საუკუნის დასასრულის ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის მესვეურთა დაუმორჩილებლობა და, შესაბამისად, მტრის მიერ ქართველი ერის დამონების მცდელობა განზოგადებულია, რაც აღუზიურ-ენიგმური მხატვრული ხერხებითაა გადმოცემული და ლექსის დასასრული ტაეპი გარკვეული სარკაზმითაც გაზაფხული:

„გაბრწყინდება საქართველო, – ღურჯი და უნაპირო...“

კახი კოლხეთს შემოსძახებს, – სქანი გოლუაფირო!...“

თუ ბიჭი ხარ, მიდი, აბა, ეს მთა-გორი დასძარი?!...“

გესმის? ღრუბლის ტახტზე რეკავს წალენჯიხის ტაძარი!..“

ჯიხაშქარში შაშვი გალობს,

მაფშალია – ოდიშში,

ვერვინ დასცემს სამეგრელოს,

მტერთან – დიდი ბოდიში“.

თინათინ მღვდლიაშვილის პოეზიამ დღის წესრიგში დააყენა სახელმწიფოს, ერის, პიროვნების ღირსების საკითხი, რომელიც ქართული ლიტერატურისათვის ჩვეულ ტრადიციულ თვალსაზრისს მიჰყვება:

„რად მინდა სიცოცხლე ღირსებააყრილი?!..

რად მინდა, მამულო, სიცოცხლე უშენოდ?!..

ჩემ თვალწინ ფართხალებს სამშობლო დაჭრილი,
კვდება... არ ძალმიძს რაიმე ვუშველო!...“

თინათინ მღვდლიაშვილის ეს პატარა, მაგრამ მრავლისმთქმელი ლექსი იმ მიზნით დაიწერა, რომ ქართველი ერის შეგნება გამოაფხიზლოს, რადგან ჩვენი სამშობლოს მკვიდრთა საკმაოდ დიდი ნაწილის საქმიანობა მხოლოდ საკუთარი კეთილდღეობისათვის ზრუნვაა, რაც სამშობლოს სიცოცხლის გარანტი ვერასოდეს გახდება. სამშობლოსა და პიროვნების საქმიანობა ერთიანი უნდა იყოს, ერი ხომ პიროვნებებისაგან შედგება! თუმცა, ლექსის ტრაგიკული პათოსის საწინააღმდეგოდ კი მინდა ვთქვა, რომ თვით ეს ლექსია სამშობლოს საშველად შექმნილი! ამას ისიც მოწმობს, თუ როგორ მზაობას გამოხატავს პოეტი ქართველობის შესანარჩუნებლად:

„მე – მაგნოლია, გარდავისახე და აქ მოვედი.

მე ქართველობის არ მეშინია,

არ მეშინია, ვიყო ქართველი“!

თინათინ მღვდლიაშვილის ლექსებიდან ცალკე მინდა გამოვეყო ეპიტაფიები, რომელთა საფუძველი ისევ და ისევ ტრადიციულია; გავისხენებდი დავით აღმაშენებლის ეპიტაფიას – „ვის ნაჭარმაგვეს მეფენი თორმეტნი პურად დამესხნეს...“ თინათინ მღვდლიაშვილმა ეპიტაფიის ჟანრი გააცოცხლა და არაჩვეულებრივი, შინაარსითა და აზრის სიღრმით გამორჩეული ნაწარმოებები შექმნა. ეპიტაფიებში გაცოცხლებულია წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველის, წმ. გრიგოლ ხანძთელის, წმ. გრიგოლ ფერაძის, თინათინ გურიელის, წმ. შალვა ახალციხელის, წმ. იოთამ ზედგინიძის, თამარის, იგივე გურჯი-ხათუნის, წმ. გაბრიელ ქიქოძის, წმ. ანთიმოზ ივერიელის, ზეზვა გაფრინდაულის, ივანე მაჩაბლის, მეუფე გაბრიელ ჩაჩანიძის, მოწამეობრივად აღსრულებული ანდრია ყურაშვილის ხატსახეები. ამ ციკლში ქართველ სულიერ და ინტელექტუალურ წინაპართა დგაწლია შეფასებული.

თინათინ მღვდლიაშვილის პოეზიაში ასახულია პოეტის ხვედრი საქართველოში; იგი, საზოგადოდ, ძალზე მძიმეა, რადგან მას ყოველთვის ებრძოდნენ, ამჟამადაც ებრძვიან: „რა უხარიათ, ნეტავი, სვაეებს, ოდეს კორტინან ამაყ პრომეთეს?! ვუახლოვდებით მაჩაბლის ცამეტს, შენობას, სადაც კლავენ პოეტებს!“ ამ ფონზე თინათინის ნათქვამი სიტყვები – „ემესახურები ჩემს საქართველოს უანგაროდ და უჰონორაროდ“ – საოცრად მეტყველი და მრავლისმომცველია. გავიხსენებ სხვა ეპიზოდებსაც: „და მე დაფჯექი ჩვენი ქოხის დარბეულ კართან, და შინდისფერი ვწერე ლექსები“... განსაკუთრებული ღირებულება ენიჭება პოეტის სიტყვებს, რომელშიც ლექსის ქმნადობის სირთულე და სიღიაღვა წარმოჩენილი:

„ლექსი, ვით მწიფე რქაწითელი, ისე ატირდა,
ნასისხლარი მაქვს მარგალიტის სამაჯურები...
ისმის თუხთუხი პოეზიის საღმრთო მარნიდან,
პაპისეული თითქოს დასკდნენ ძველი ჭურები“.

აქვე უნდა ვახსენო თინათინ მღვდლიაშვილის ლექსები, რომლებიც გალაკტიონის, ტიცვიან ტაბიძის, ტერენტი გრანელის, მუხრან მაჭავარიანის და სხვა გამოჩენილ ქართველ პოეტთა გამორჩეულ პოეტურ მემკვიდრეობას ეძღვნება, ხოლო ღორდ ბაირონს ლექსების მთელი ციკლი უძღვნა და ინგლისური ლიტერატურის ისტორიაში, შესაბამისად, მსოფლიო ლიტერატურის ისტორიაში, მისი განსაკუთრებული ღვაწლი წარმოაჩინა.

მინდა გავიხსენო თინათინ მღვდლიაშვილის ერთი ლექსი, რომელშიც შემოქმედებითი წვისა და ლექსის შექმნის სირთულე და სიამოვნებაა ნაჩვენები:

„ვიცი, ამაღამ მესტუმრება თეთრი მხედარი,
თეთრი ვარდებით სავსე ღამეს გამატეხინებს,
ვიცი, ამაღამ მესტუმრება სული ნათელი
და ლექსს შინდისფერს დამაწერინებს,
მერე წავა და რძისფერ ნისლში დაიკარგება,
და მალოდინებს“.

ნებისმიერ მწერალს, პოეტს ნებისთ თუ უნებლიეთ ლიტერატურის გრანდიოზულ, ბუმბერაზ წარმომადგენელთა ტყვეობიდან გაქცევა უწევს, ზოგი შემოქმედი ამას უმტკივნეულოდ ახერხებს და წარსულის გამორჩეულ პოეტთა მემკვიდრეობისაგან სრულიად განსხვავებულ პოეტურ სამყაროს ქმნის, ეს ძლიერ და საკუთარ შესაძლებლობებში დარწმუნებულ შემოქ-

მედთ ძალუძთ. ისინი მკვეთრად ინდივიდუალური არიან. ზოგი კი, შედარებით უფრო სუსტი და ინდივიდუალობას მოკლებული „მელექსე“, თითქმის ვერ სძლებს გავლენებს და მთლიანად ექცევა წინამორბედთა მიერ გამოყენებული მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებების ტყვეობაში. ამ ფონზე თინათინ მღვდლიაშვილს პრიველი რიგის პოეტთა რიცხვს მივაკუთვნებ, რადგან თინათინ მღვდლიაშვილის გამოკვეთილად ინდივიდუალური პოეზია ქართული პოეტური ტრადიციების გაგრძელებად აღიქმება. მისი პოეტური ცხოვრებაც იმის მოწმობაა, როგორ უნდა იცხოვროს და იღვაწოს ქართველმა კაცმა საზოგადოდ.

თინათინ მღვდლიაშვილმა საკმაოდ მძიმე ცხოვრება გამოიარა, მაგრამ უსამართლობის წინაშე არასოდეს ქედი არ მოუხრია, რასაც მისი მებრძოლი პოეზია მოწმობს. საამისოდ ერთ ლექსს გავიხსენებ:

„ვიღაცას უთქვამს, – როს ზარბაზნები
ცოდვილ მიწაზე უდმერთოდ ქუხან,
დაუკრეფიათ გულხელი მუხებს
და პირგამშრალნი საბრალოდ დუმან...
რალაც არ მჯერა მე იმ სიმართლის,
რომ შეაშინოს კრაზანამ მუხა!..
როს ზარბაზნები ანგრევენ სივრცეს,
დუმან ლაჩრები!
მუხები ქუხან!..“

ეს სიტყვები ძლიერი სულის მქონე ადამიანის, უშიშარი პოეტის მიერაა წარმოთქმული და პოეტის მთელი შემოქმედების ხასიათს წარმოაჩენს, რადგან იგი ვერანაირმა წინააღმდეგობამ ვერ გატეხა, ვერ დააფრთხო.

თინათინ მღვდლიაშვილის კრებულში ლექსების რამდენიმე ციკლია გამოყოფილი. პირველი ლირიკული ციკლია, რომელსაც ავტორმა თავისი ერთობ პოპულარული ლექსის სათაური მისცა: „მარტოხელა, მარტოსულო ქალბატონო“ და ამ სახელწოდების ლექსითვე იხსნება. სხვათა შორის, ამავე ლექსის სიტყვები – „ჭრიჭინებენ, ჭრიჭინებენ ჭრიჭინები“ – მთლიანად წიგნის სახელწოდებადაა გამოტანილი. ეს ის პოპულარული ლექსია, რომელიც სიმღერად იქცა და რომლის დედააზრს მარტოხელა მარტოსული ქალბატონის შინაგანი სამყარო, მისი განცდები, გრძნობები, განწყობილებები ქმნის; იგი მარტო-

სულობისაგან, მარტოხელობისაგან გათავისუფლების, მისგან თავდახსნის ვედრებაა.

„არ დამტოვო, გევედრები, არ დამტოვო,
სინანული აგიცრემლებს თვალებს,
მარტოხელა, მარტოსულო ქალბატონო,
ვერ გავუძლებ მარტოობის ღამეს.
ჭრიჭინებენ, ჭრიჭინებენ ჭრიჭინები
და ჭრიჭინში ათენებენ ღამეს,
მარტოხელა, მარტოსულო ქალბატონი,
ნუ მიხურავ, ნუ მიხურავ კარებს!“

ამ ციკლის ლექსების უმეტესობა ლირიკული ხასიათისაა, რომელშიც სიყვარულის სიმფონია და პოეზიის მარადიულობის შეგრძნებაა აქცენტირებული.

დასკვნისათვის გავიხსენებ ამ სიტყვის დასაწყისში ჩემ მიერ დამოწმებულ თინათინ მღვდლიაშვილის კითხვას: „ხე ჯერ ყვავილებს იკეთებს, შემდეგ – ნაყოფს. მაშ, მე, ესოდენ უღირსი, შინაგანი ლოცვის, აღსარებისა და ზიარების გარეშე, ვით შევძლებ ღვთისთვის სათნო ნაყოფის – მინდვრის ყვავილივით მშვენიერი და ბადაგივით საამო ლექსის შექმნას?“ თინათინ მღვდლიაშვილის პოეზიის შესახებ ბევრი დაიწერება, რადგან იგი ამას უთუოდ იმსახურებს. მეტსაც ვიტყვი, პოეტის უკვდავების საფუძველი ხალხის სიყვარულია, ხალხის მიერ მისი პოეზიის დაფასება და აღიარებაა. აღიარების ერთი მახასიათებელი ნიშანი კი ისაა, რომ თინათინ მღვდლიაშვილის ლექსები სიმღერებად იქცა, ხოლო ლექსის სიმღერებად გარდასახვა შემთხვევით არ ხდება. მე პირადად ბედნიერი ვიქნები, თუ დღევანდელმა ჩემმა სიტყვამ ცოტათი მაინც შეასრულა მისია იმისა, რომ წარმოქმნა თინათინ მღვდლიაშვილის მდიდარი პოეტური სამყაროს მცირეოდენი ნაწილი მაინც და მეჩვენებინა, რომ მან ნამდვილად შეძლო, მისივე სიტყვით რომ ვთქვა, „ღვთისთვის სათნო ნაყოფის – მინდვრის ყვავილივით მშვენიერი და ბადაგივით საამო ლექსის შექმნა“.

16 დეკემბერი, 2014 წელი.